

Чачава Юліана Валер'янівна,
студентка 3 курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Деревнін В.С.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ ТА СКАСУВАННЯ ЗАПОВІТУ

Специфікою заповіту є те, що у заповідача є право скасувати або скласти новий заповіт у будь-який час. Відповідно до цього, заповіт, який було складено пізніше, скасовує попередній заповіт повністю або у тій частині, в якій він йому суперечить. Крім цього, у заповідача є право у будь-який час внести до нього зміни. Якщо у заповідача виникло бажання змінити або скасувати заповіт, то він повинен зробити це лише особисто.

Потрібно зазначити, що закон не встановлює різниці між скасуванням і зміною заповіту. Скасованість заповіту, так саме як і можливість змінити його зміст – це специфічна ознака заповіту, яка пов'язується насамперед з характером розпорядження цього правочину на випадок смерті. Заповіт породжує юридичні наслідки лише після відкриття спадщини, а відтак заповідач у будь-який час має право на зміну або скасування цього правочину. Проте, в основі понять «скасування» та «зміна» заповіту покладено дії заповідача, що породжують різні правові наслідки.

Під скасуванням заповіту слід розуміти розпорядження заповідача про втрату чинності усіх положень раніше складеного заповіту. Під зміною заповіту розуміється розпорядження заповідача про внесення до окремих положень заповіту змін із збереженням чинності попереднього заповіту в цілому. Внесення змін відрізняється від скасування тим, що містить посилання на попередній заповіт як базис, до якого заповідач бажає внести зміни. Предметом змін до заповіту може бути розмір часток спадкоємців у спадщині (їх місце проживання, місце народження), індивідуалізація, конкретизація або зміна даних про спадкове майно тощо.

Правова природа дій заповідача щодо скасування та зміни заповіту неоднакова. На відміну від зміни заповіту, його скасування не має правочинного характеру. Як справедливо зазначає З. В. Ромовська, скасування заповіту не узгоджується з поняттям правочину, яке міститься у ч. 1 ст. 202 ЦК України: правочин – це дія особи, спрямована на виникнення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків. Заповіт лише спрямовується на виникнення права. Скасування заповіту припиняє не існуюче уже право, а лише можливість, шанс його одержання [1, с. 106, 107].

При цьому скасування заповіту не можна вважати заповідальним розпорядженням, оскільки воля заповідача в даному випадку спрямована як

раз на усунення посмертного волевиявлення особи. Зміна та скасування заповіту характеризуються особистим характером і не можуть вчинятися через представника. Згідно з п. 18 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» від 30.05.2008 № 7 [2], заповіт, складений особою до визнання її недієздатною, не може бути змінено чи скасовано її опікуном. Скасування та зміна заповіту – це форми волевиявлення заповідача. Цим вони відрізняються від недійсності заповіту, яке пов'язане не з волею, а зумовлено дією норм законодавства про недійсність правочину.

У ст.1254 ЦКУ встановлено два способи, за допомогою яких заповідач може скасувати заповіт: 1) скласти новий заповіт, який скасовує попередній; 2) подати окрему заяву про скасування заповіту [3]. У першому випадку скасування заповіту є частиною нового заповіту. У другому випадку спадкодавець повинен скласти і подати відповідну заяву про скасування заповіту. При цьому ст. 1254 ЦК України прямо не встановлено, як саме оформлюється така дія заповідача. Стаття 57 Закону України «Про нотаріат» лише містить застереження, що справжність підпису на заяві про скасування заповіту має бути нотаріально засвідчена. Зміна заповіту здійснюється лише складенням нового заповіту, оскільки важко уявити процедуру зміни окремого заповідального розпорядження шляхом подання заяви про це. Хоча у ст. 57 Закону України «Про нотаріат» допускається подання нотаріусу, завідувачому державного нотаріального архіву, посадовій особі органу місцевого самоврядування поряд із заявою про скасування заповіту, також і заяви про зміну заповіту [4].

Отже, скасування та зміна заповіту є його специфічними ознаками. Потрібно розрізняти між собою поняття «зміни» та «скасування» заповіту, адже зазначені вище дії тягнуть за собою настання різних правових наслідків. На відміну від зміни заповіту, його скасування не має правочинного характеру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ромовська З. В. Українське цивільне право. // Спадкове право: підручник. – Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 264 с.
2. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // БД «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.
3. Цивільний кодекс України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>